

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМ. Г.С. СКОВОРОДИ
КАФЕДРА ГЕОГРАФІЇ І МЕТОДИКИ ВИКЛАДАННЯ ГЕОГРАФІЇ**

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(26 лютого 2019 р., м. Харків)**

**Харків
2019**

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди
Кафедра географії і методики викладання географії**

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(26 лютого 2019 р., м. Харків)**

**Харків
2019**

УДК: 338.48:911: 37:502:551:63

Редакційна колегія:

О.Г. Стадник – к. пед.н., професор кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В. П. Воровка – д. г. н., доцент, завідувач кафедри екологічної безпеки та раціонального природокористування Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького;

А.В. Губа – д.пед.н, професор кафедри суспільно-правових дисциплін і менеджменту освіти Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В.В. Піткевич – к.і.н, доцент, завідувач кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

Ю.І. Муромцева – к.е.н., доцент кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди.

С.В. Некос – к.г.н, доцент кафедри географії та методики викладання географії Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди;

В.Д. Холодок – к.наук з держ управління, директор обласного комунального закладу "Харківський організаційно-методичний Центр Туризму".

До друку та в світ
дозволяю

Директор інституту інформатизації освіти
проф. А.І. Прокопенко

*Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С.Сковороди
протокол 1 № від 11.03.2019*

Географія та туризм: Матеріали II Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди (26 лютого 2019 р., м. Харків) / за заг. ред. проф. Стадника О.Г.- Харків:ХНПУ ім.Г.С.Сковороди, 2019. – 252 с.

У збірнику представлено матеріали, присвячені актуальним питанням сучасної географічної науки та туризмознавства.

Розглянуто проблеми фізичної та економічної географії, освітні тенденції у галузях географії, краєзнавства та туризму, висвітлено питання про стан і розвиток туризму, туристичних ресурсів і потоків у світі та Україні.

Для викладачів, аспірантів, магістрів, студентів вищих навчальних закладів.

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за підбір, точність наведених фактів, цитат, економіко-статистичних даних, галузевої термінології, наявність плагіату, імен власних та інших відомостей.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С.Сковороди, 2019

ЗМІСТ

Розділ 1. Тенденції сучасної освіти у галузі географії, краєзнавства та туризму

С.І.Сисоєва

ПРОФЕСІЙНА ТУРИСТИЧНА ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ
І ПЕРСПЕКТИВИ 7

Ю. А. Олішевська,

ТЕНДЕНЦІЇ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ 13

Ю. І. Муромцева

ТУРИЗМ У ПРОФОРІЄНТАЦІЙНІЙ РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ 17

О. В. Непша

АКСІОЛОГІЧНИЙ ТА КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПІДХОДИ ДО
НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ СТАРШОЇ
ШКОЛИ В ТУРИСТИЧНО-КРАЄЗНАВЧІЙ ДІЯЛЬНОСТІ 25

С.В.Жилін

КРАЄЗНАВЧА ДІЯЛЬНІСТЬ НА УРОКАХ ХАРКІВЩИНОЗНАВСТВА
ЯК ФОРМА НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ
(ПЕДАГОГІЧНИЙ ДОСВІД) 30

А.А. Сидоренко

ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ТА СУЧАСНІ ПОГЛЯДИ НА
МЕТОД ПРОЕКТІВ 35

Розділ 2. Проблеми фізичної географії

В.В. Ігнатишин, Т. Й. Іжак, М. Б.Ігнатишин, А. В. Ігнатишин

ДОСЛІДЖЕННЯ ГЕОФІЗИЧНИХ ПРОЦЕСІВ В ЗАКАРПАТСЬКОМУ
ВНУТРІШНЬОМУ ПРОГІНІ 39

Л. В. Ільїн, М.П.Пасічник

РЕЧОВИННИЙ СКЛАД ДОННИХ ВІДКЛАДІВ ОЗЕРА ВЕЛИКЕ
ПІЩАНСЬКЕ (ВОЛИНСЬКЕ ПОЛІССЯ) 47

Л.А. Прохорова, О.В.Непша, Т.В.Зав'ялова

ОСНОВНІ РИСИ ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНОЇ БУДОВИ БАСЕЙНУ
РІЧКИ МОЛОЧНА 52

О. В. Непша, Д. К. Парінцев

ОСОБЛИВОСТІ ГЕОЛОГО-ГЕОМОРФОЛОГІЧНОЇ БУДОВИ БЕРЕГОВОЇ
ЗОНИ КАРКІНІТСЬКОЇ ЗАТОКИ ЧОРНОГО МОРЯ 57

Г. В.Тамбовцев, О. В. Непша, Т.О. Сапун

ГІДРОЕКОЛОГЕОЛОГІЧНІ УМОВИ ПІДЗЕМНИХ ВОД
М. ДНІПРОРУДНЕ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ 61

Розділ 3. Сталий розвиток та ефективне природокористування

В. П.Воровка

ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРИМОРСЬКИХ СМУГ –
ОСНОВА УПРАВЛІННЯ НИМИ 66

В. А. Антоненко, Л. А. Василюк, О. В. Непша

ОСНОВНІ ПОКАЗНИКИ ДИНАМІКИ ВОДОКОРИСТУВАННЯ ТА
ВОДОВІДВЕДЕННЯ В ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ 75

Ю. Ф. Кобченко

ЛАНДШАФТНИЙ ПРИНЦИП У ТУРИЗМОЗНАВСТВІ 81

Ю.М. Біла

СТАН ПОЛЕЗАХИСНОЇ МЕРЕЖІ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ 87

О.В. Непша, О.М.Яременко

ГЕОЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ҐРУНТІВ ГЕНІЧЕСЬКОГО РАЙОНУ
ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ 91

Г.В. Тамбовцев, К.С. Донцова, І.О. Комар

ПРАКТИЧНІ ЗАХОДИ ЩОДО ОХОРОНИ ҐРУНТІВ ХЕРСОНСЬКОЇ
ОБЛАСТІ 97

В. О. Резуненко, Ю. Ф. Кобченко

МАТЕМАТИКО-СТАТИСТИЧНІ МЕТОДИ У ГАЛУЗІ
ТУРИЗМОЗНАВСТВА 103

А. В. Мазур, В. А. Красномовець

ЕКОЛОГІЧНА СКЛАДОВА В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ
ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА В СИСТЕМІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ТУРИЗМУ 109

Розділ 4. Тенденції розвитку туристичної галузі в Україні й світі

І. Г. Смирнов

«OVERTOURISM»: СУТНІСТЬ, ЗНАЧЕННЯ, ЗАСТОСУВАННЯ В
УКРАЇНІ 113

П. В. Романів

ДЕТЕРМІНАНТИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНО-ОЗДОРОВЧОГО
ТУРИЗМУ У ЧЕРНІВЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ 119

Т. Г. Ткаченко, О.В.Бабаєва

ПРИВАБЛИВІСТЬ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ 128

Л.М.Донченко, О.В.Непша, В.М. Іванова

БОТІЄВСЬКА ВЕС – ОБ'ЄКТ ІНДУСТРІАЛЬНОГО ТУРИЗМУ В
ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ 131

І.В.Горин, А.І.Ковальчук

СУТНІСНІ ТА ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ОЗДОРОВЧОГО
ТУРИЗМУ У ЛЬВІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ 136

На базі РЛП "Донецький Кряж" створити біосферний заповідник площею 20 тис. га, але це передбачається лише в кінці другого етапу Програми.

Також планується створити міждержавні заповідні території на базі існуючих регіональних ландшафтних парків "Меотида" та "Донецький кряж".

Таким чином вдасться довести площу природно-заповідного фонду до 4,5%.

Згідно з Програмою прогнозується на території області довести площу:

- захисних лісових насаджень до 36,83 тис. га;
- полезахисних лісових смуг до 10,45 тис. га;
- залужених деградованих та радіоактивно забруднених земель до 51,6 тис. га.

В той же час передбачається законсервувати деградовані та забруднені землі площею 66,4 тис. га та піддати залісненню 14,8 тис. га з них .

УДК 631.422 (477.72-37)

Олександр Вікторович Непша
*старший викладач кафедри фізичної географії і геології
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь*

Оксана Михайлівна Яременко
*студентка 4 курсу природничо-географічного факультету
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь*

ГЕОЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН ҐРУНТІВ ГЕНІЧЕСЬКОГО РАЙОНУ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Територіально Херсонська область знаходиться в межах двох кліматичних зон: Степової посушливої та Сухого Степу. За ґрунтовими та природно-кліматичними критеріями область умовно поділяється на сім

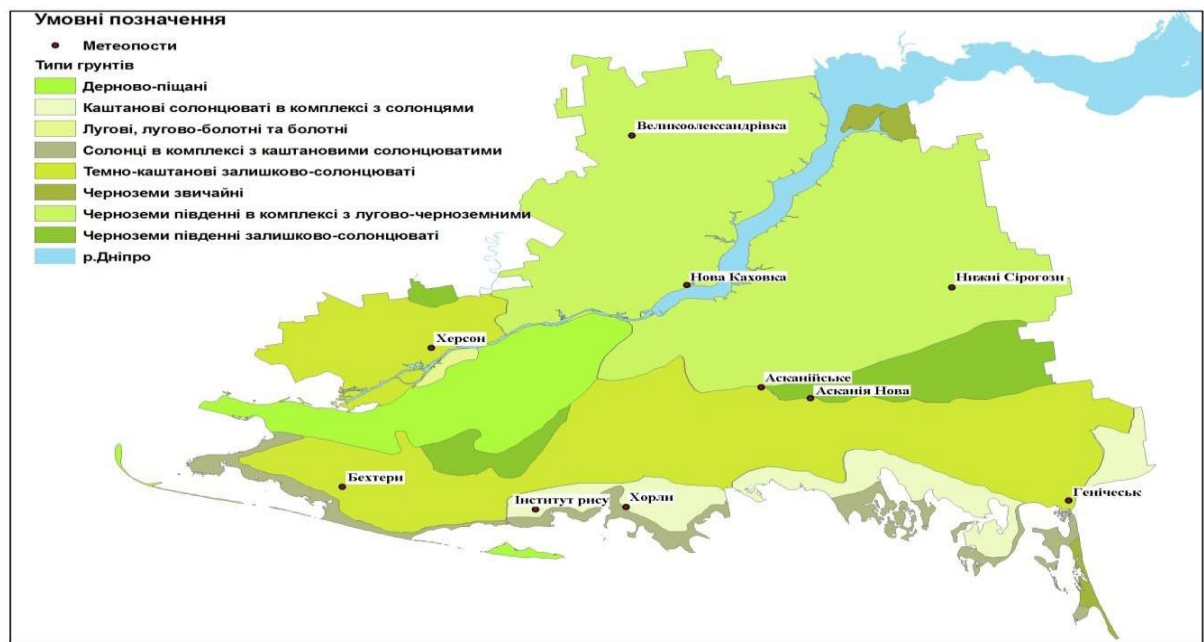
основних природно-сільськогосподарських районів: Бериславський, Нижньосірогозький, Білозерський, Цюрюпинський, Скадовський, Чаплинський та Генічеський [1; 10,с.86].

Генічеський адміністративний район Херсонської області територіально відноситься до Генічеського природно-сільськогосподарського району. Він також охоплює територію Новотроїцького та частину господарств Іванівського району. Поверхня рівнинна з сильно розвиненим мезо- та мікрорельєфом. Рівнинна поверхня покрита численними подами. Ґрунтовий покрив представлений темно-каштановими ґрунтами і їх комплексами з солонцями (92,6% ріллі), які характеризуються гумусовим профілем потужністю 40-48 см, значною солонцюватістю, невисоким вмістом гумусу (2,8-3,0%), слабкою структурністю орного шару [1; 2,с.41-52].

В структурі земельного фонду Генічеського району Херсонської області сільськогосподарські землі займають площу в 148,3 тис. га, в тому числі: рілля – 138 тис. га, багаторічні насадження – 1,0 тис. га., пасовища – 8,2 тис. га. [4,с.3].

Зрошуванні землі 28,3 тис. га, или 19 % від загальної площі земель с \ г призначення [4,с.3]. Зрошення сільськогосподарських угідь проводиться з Каховського зрошувального каналу [3,с.127]

Ґрунтовий покрив району представлений темно-каштановими ґрунтами і їх комплексами з солонцями, які характеризуються гумусовим профілем потужністю 40-48 см, значною солонцюватістю та слабкою структурністю орного шару. Ґрунти району характеризуються легким механічним складом, добре розвиненим гумусовим профілем зі слабкою структурою, що характеризується значною водопроникністю на слабо солонцюватих ґрунтах і дуже низькою – на сильно солонцюватих ґрунтах та солонцях (рис. 1). Це, в свою чергу, викликає технологічні ускладнення при поливах [9, 10,с.88].

Рис.1. Ґрунтова карта Херсонської області [2,с.44]

На зрошуваних ґрунтах відзначається наявність вторинно-осолонцюваних ґрунтів, подекуди – засолення та підтоплення, що зумовлює інтенсивний винос поживних речовин погіршення фізичних властивостей ґрунту. Інтенсивне навантаження на ґрунт, при проведенні механічних обробітків, обумовлює його переущільнення – утворення в орному та підорному горизонтах щільних прошарків, які значно погіршують водопроникність ґрунту. Землі, які зрошуються протягом багатьох років мінералізованими артезіанськими водами, вторинно-осолонцювані, засолені і потребують меліоративного покращення [7,с.38-43].

Контроль за динамікою агрохімічних показників ґрунтів є одним з ключових завдань агрохімічного моніторингу. Здійснення ґрунтово-агрохімічного моніторингу земель розв'язує низку важливих проблем, пов'язаних з відновленням родючості ґрунтів, високоефективним застосуванням агрохімікатів, підвищенням продуктивності землеробства та збереження довкілля.

На сучасному етапі агрохімічне обстеження земель сільськогосподарського призначення регіону дослідження здійснює Херсонська філія ДУ «Інститут охорони ґрунтів України». За

п'ятдесятирічний період роботи установи в області проведено 10 повних п'ятирічних турів (циклів).

За період останніх двох турів (VIII тур – 2001-2005 та IX тур – 2006-2010 рр.) в ґрунтах району визначаються певні негативні тенденції, які проявляються в зниженні вмісту органічної речовини та мінеральних компонентів ґрунту, змінах реакції ґрунтового розчину, засоленні, осолонцюванні, токсикологічному забрудненні ґрунтів тощо. Всі ці критерії в сукупності свідчать про певне зниження загальної продуктивності ріллі.

Темно-каштанові та каштанові ґрунти Херсонської області характеризуються низькою та дуже низькою нітрифікаційною здатністю (Білозерський, Голопристанський, Скадовський, Каланчацький, Новотроїцький та Генічеський райони) [5, с.121].

За період останнього X туру (2011-2015 рр.) обстеження структура розподілу ґрунтів району за вмістом гумусу визначається наступним чином: дуже низько забезпечені ґрунти займають 0,1 %, низько-забезпечені – 12,7 %, середньо-забезпечені – 74,3 %, підвищено-забезпечені – 12,9 % від загальної території обстеження. В цілому, за усередненими показниками вміст гумусу в ґрунтах району склав 2,59 %.

Спостерігається значна строкатість показників нітрифікаційної здатності ґрунтів Генічеського району, що обумовлюється рядом суб'єктивних чинників. Перш за все, це рівень забезпеченості ґрунтів гумусом. За вмістом азоту ґрунти території розподілилися наступним чином: дуже низько-забезпечені ґрунти займають 16,1 %, низько-забезпечені – 38,6 %, середньо-забезпечені – 24,5 %, з підвищеним вмістом – 16,9 %, з високим – 3,8 %, з дуже високим – 0,1 % [2].

В свою чергу ґрунти Генічеського району дуже добре забезпечені рухомими сполуками фосфору і калію. Середньозважений вміст рухомого фосфору в ґрунтах дорівнює 41 мг/кг, що відповідає підвищеному рівню забезпеченості ґрунту[2].

Стосовно вмісту обмінного калію, найбільшу частку в районі займають ґрунти з дуже високим, високим і підвищеним вмістом, які разом складають 69,8 %. До середньо-забезпечених ґрунтів належать 17 %, а ґрунти з низьким і дуже низьким вмістом займають 13,2 % [2].

Вміст рухомих сполук калію в ґрунтах складає 415 мг/кг ґрунту, що за градацією показника відповідає високому рівню забезпеченості. Високим вмістом рухомих сполук калію насамперед характеризуються темно-каштанові та каштанові ґрунти, для яких такий вміст калію є природною особливістю.

Сталою негативною тенденцією в землеробстві регіону протягом останніх 20 років є від'ємний баланс гумусу та поживних речовин, що обумовлюється здебільшого недостатнім рівнем забезпеченості господарств добривами, і особливо органічними. При цьому, за рахунок порушення принципів балансової рівноваги між органічною та мінеральною складовими ґрунту, переважають процеси мінералізації, що призводить до втрати родючості шару ґрунту, збагаченого органічною речовиною [1,5].

В землеробстві Генічеського району відзначаються негативні тенденції щодо зниження загальної продуктивності ґрунтів. Спад показників умісту поживних речовин та гумусу є наслідком нераціонального ведення сільськогосподарського виробництва. За результатами агрохімічної паспортизації земель Генічеського району було виявлено, що 74,3% обстеженої території займають ґрунти з вмістом гумусу 2,1-3,0 [8] (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика ґрунтів Генічеського району Херсонської області за вмістом гумусу, складено за [8, с. 138]

Обстежена площа, тис. га	Площі ґрунтів за вмістом гумусу, %						Середньо-зважений показник, %
	дуже низький <1,1	низький 1,1-2,0	середній 2,1-3,0	підвищений 3,1-4,0	високий 4,1-5,0	дуже високий > 5,0	
0,1	12,7	74,3	12,9	-	-	2,59	

Порушення екологічної рівноваги між сільськогосподарськими угіддями, за рахунок надто високої розораності території, призводить до інтенсивного розвитку ерозійних процесів. Певним проблемним аспектом останнього часу є також розпаювання земель, коли роздрібнення земельних угідь призводить до істотного порушення принципів їх раціонального використання. Вирішення питань охорони, збереження та покращення стану ґрунтів неможливе без об'єктивної оцінки їх стану, наявності кількісних та якісних характеристик [7,с.38].

Для збереження та підвищення родючості ґрунтів найважливішими є заходи, спрямовані на накопичення, збереження і раціональне використання ґрунтової вологи, запровадження дієвих механізмів застосування ґрунтозахисних технологій та фінансування програм з хімічної меліорації ґрунтів і забезпечення агропромислового комплексу мінеральними добривами [6,с.16].

Література:

1. Атлас родючості ґрунтів Херсонської області: інформаційно-аналітичний збірник / за ред. Пелих В.Г., Базалій В.В., О.В. Морозов та ін. Херсон: Олді-плюс, 2011. 105 с.
2. Безніцька Н.В. Формування показників родючості і продуктивності меліоративних ґрунтів в умовах регіональних змін клімату (на прикладі Херсонської області). Дисертація на здоб. наук. степеня канд. с/г. наук, спец.: 06.01.02 – сільськогосподарські меліорації. Херсон, 2017. 224 с.
3. Василюк Л.А., Непша О.В. Каховський магістральний канал як елемент меліоративного навантаження на природний ландшафт. *Актуальные вызовы современной науки* // Сб. научных трудов. Переяслав-Хмельницкий, 2017. Вып. 5(13), ч. 2. 127-132.
4. Генічеський район. Інвестиційний паспорт 2018. URL: http://genichesk-rda.gov.ua/?page_id=12324
5. Заїченко А.А., Шукайло І.П., Рибін Р.М. Агрохімічний стан ґрунтів Херсонської області. *Зрошуване землеробство: Збірник наукових праць Інституту зрошуваного землеробства*. Вип. 61. Херсон: Інститут зрошуваного землеробства. 2014. С.120-122.
6. Іванова В.М., Непша О.В. Зрошення як засіб боротьби з посушливими явищами в басейні річки Молочної. *Вітчизняна наука на зламі епох: проблеми та*

перспективи розвитку: Зб. матеріалів XXVII Всеукраїнської наукової інтернет-конференції, 17 листопада 2016 р. Переяслав-Хмельницький, 2016. С.16-18.

7. Непша О. В., Прохорова, Л. А., Зав'ялова Т. В. Геоекологічні проблеми зрошуваних земель на півдні України. *Актуальные научные исследования в современном мире*. Переяслав-Хмельницький, 2019. 27 (1(45)). С. 38-43

8. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Херсонській області у 2015 році. URL: <https://menr.gov.ua/news/31196.html>

9. Соціально-економічний розвиток Херсонської області URL: <http://shag.com.ua/socialno-ekonomichnij-analiz-hersonsekoyi-oblasti-zmist-vstup.html?page=8>.

10. Третьяк, О. Ю. Якість ґрунтів Генічеського району Херсонської області. *Північне Приазов'я: проблеми регіонального розвитку у міжнародному контексті*: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Мелітополь, 14-15 вересня 2017 року). Мелітополь: ФОП Однорог Т.В. С. 86-90.

УДК 631.42

Геннадій Вілійович Тамбовцев

*к.геогр.н., доцент, доцент кафедри фізичної географії і геології
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь*

Карина Сергіївна Донцова

*студентка I курсу магістратури природничо-географічного факультету
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь*

Ілля Олександрович Комар

*студент I курсу магістратури природничо-географічного факультету
Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького
м. Мелітополь*

ПРАКТИЧНІ ЗАХОДИ ЩОДО ОХОРОНИ ҐРУНТІВ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

На початок 2018 року за даними Головного управління Держгеокадастру у Херсонській області, земельний фонд області складав

Наукове електронне видання

ГЕОГРАФІЯ ТА ТУРИЗМ

**Матеріали II Всеукраїнської
науково-практичної Інтернет-конференції
Харківського національного педагогічного університету
ім. Г.С. Сковороди
(26 лютого 2019 р., м. Харків)**

Матеріали подаються в авторській редакції. За зміст і фактологію
відповідальність несе автор.

**Відповідальний за випуск Муромцева Ю.І.
Комп'ютерна верстка: Муромцева Ю.І.**

Ум. друк. арк. 10,87

Державний вищий навчальний заклад
Харківський національний педагогічний університет ім. Г.С. Сковороди
м. Харків, 61002
вул. Алчевських, 29.